

včasih obešenjaški. Zmerom pa je v takih baladah »prava, nezlomljena komika, brez parodistično priostrene ironije in satire« (*Neuman*, navedeno delo, str. 11).

Kljub izjemnima tipoma balad, ki jima moramo pridružiti še socialno in politično tendenčno balado, analitični pregled obeh vrst potrjuje misel, ki sta jo zapisala Sket in Wester, pa W. Kayser in številni drugi, da v baladi junak običajno podleže, romanca pa iz stiske nakaže rešitev ali pa ravna vsaj tako kot Župančičeva ljubezenska romanca, ki za junaka nakaže brezizhodnost, življenjski val pa se zanj ne meni ter optimistično in vitalno zavalovi preko njega in proti prihodnosti.

Vlado Jagodic

Filozofska fakulteta Ljubljana

ARABSKE BESEDE V SLOVENŠČINI NAŠIH IZSELJENCEV V EGIPTU

O prvih »Egipčanih« iz naših krajev imamo le malo podatkov. Šele za prvo polovico 18. stoletja je v dokumentih ohranjeno ime frančiškanskega patra Siegfrieda pl. Kapusa iz Kroke. Ta je prišel v Egipt 1728. leta in je ostal v Kairu do leta 1750. Tudi naslednji naši »Egipčani« so bili frančiškani: tako je bil leta 1753 v Kairu pater Jožef Ljubljančan, od leta 1754 do 1774 p. Peter Kramer, od 1774 do 1776 p. Apolinar Hočevar, leta 1763 pa frater Gregor Bizjak.

V Aleksandriji najdemo prva imena Slovencev v arhivu župnije pri sv. Katarini dobrih sto let kasneje. Močnejši val izseljevanja v Egipt se je začel za vladanja hediva Ismaila v sredini 19. stoletja. Zlasti ob gradnji Sueškega prekopa (1859—1869) so prišli sem na delo mnogi Slovenci. Po dovršitvi prekopa jih je precej ostalo, posebno tisti, ki so bili zaposleni pri Kanalski družbi.

V 60-ih letih prejšnjega stoletja se je začelo tudi izseljevanje Slovencev v Egipt, predvsem v Aleksandrijo in manj v Kairo in druga mesta. Vzroki preseljevanja so bili gospodarski. Leta 1882 je bilo v Egiptu že okoli 3200 Slovencev. V tem prvem obdobju so Slovenke večinoma ostale v Egiptu le 2 do 3 leta, ker jim je ta doba že zadoščala, da so lahko s prihranki pomagale svojcem ali pa sebi omogočile lepšo bodočnost. V glavnem so bile služkinje, kuharice in vzgojiteljice.

Po letu 1882 se je položaj precej poslabšal. Zaradi nemirov v Aleksandriji ob nastopu Arabi paše in med angleško zasedbo Egipta se je večina Slovencev vrnila domov. Čeprav so se kmalu začele spet vračati in jih je bilo l. 1884 že kakih 2000, se je njihov položaj zelo spremenil. Težko je bilo dobiti službo in tudi plače niso bile več tako dobre kot poprej.

Polagoma pa so se začele razmere v Egiptu popravljati. Leta 1897 je bilo v Egiptu med 8000 podaniki nekdanje avstro-ogrske monarhije čez 5300 Slovencev in Slovenk in okoli 300 Hrvatov in Srbov. Tudi število moških izseljencev se je v tem času malo povečalo, vendar so ženske ostale še vedno v precejšnji večini.

Prva svetovna vojna je doseljivanje v Egipt zaustavila. Po njej so zopet pričeli prihajati novi izseljenci zlasti iz Primorske, ki je bila pod Italijo. Po drugi svetovni vojni pa se je dotok izseljencev v Egipt po letu 1952 docela ustavil in se je začel obratni proces: izseljenci so se začeli vračati v rodne kraje, nekaj pa jih je odšlo v Italijo, Kanado, Avstralijo ali drugam. Le malo jih je še ostalo v Egiptu; predvsem starejši, ki bi težko prenesli spremembo iz blagega egiptovskega podnebja v ostrejšo evropsko.

Glede na to, da je bila večina izseljencev iz Primorske, je bil njihov govorni jezik v glavnem primorsko narečje njihovega domačega kraja. Značilna za skoraj vse izseljence je dvojezičnost ali celo mnogojezičnost. Večina je poleg slovenščine znala govoriti tudi po italijansko in francosko ali arabsko (pogovorno egiptovsko arabščino), le manjši del pa je znal angleško, nekateri tudi grško. Nemščina pa po koncu prve svetovne vojne ni imela med izseljenci v Egiptu skoraj nobene vloge več.

Razumljivo je, da je bivanje in delo v tujejezični sredini vplivalo tudi na jezik izseljencev, predvsem v besedišču. Vendar pa se je pokazala govorna slovenščina izseljencev kot zelo odporna nasproti vplivu evropskih jezikov, saj si je pri njih izposodila le malo besed. Čeprav je francoščina imela med izseljenci največji ugled in so jo zaradi vsakdanje potrebe tudi večinoma dobro znali, je bil njen vpliv na govorno slovenščino vendarle neznamenit. Najbolj pogosto uporabljana izposojenka iz francoščine je *madam* »gospa«. V glavnem jo uporabljajo pred imeni oseb, ki niso Slovenke, pred imeni Slovenk pa v splošnem le tedaj, če je ta bila na družbeni lestvici malo višje: npr. *madam Judita*, *madam Elvira*. Beseda *mesjé* »gospod« pa se uporablja le za neslovence, npr. *mesje Jean*, ni pa mogoče reči *mesje Janez*. Tudi besedo *madmuazel* »gospodična« običajno uporabljajo le pri tujkah. V splošni rabi tudi pri tistih, ki ne znajo francosko, pa je *mersí* »hvala« in *garáz*. — Italijanskih besed je v govorni slovenščini precej več, vendar so to v glavnem tiste, ki so jih prinesli s seboj, s svojo primorsko, kot npr. *bira* »pivo« ali *boče* »balinanje«. Novih italijanskih sposojenk skoraj ni. — Precej manjši je delež angleščine. Tu so se uveljavile predvsem iste besede kot tudi v knjižni slovenščini, npr. *gol*, *viski* itd. — Tudi grščina ni prispevala veliko besed. Najbolj znana je *bortoqana* »pomaranča« nastala iz *tò portokállion*. Seveda pa so jo prevzeli preko arabščine in jo zato izgovarjajo običajno z nezvenečim grlnim zapornikom. Pri starejšem rodu se je še precej uporabljala beseda *eténdim* »moj gospod« (v pomenu »prosim«), nastala iz *authéntēs* in sposojena preko turščine in arabščine; vendar je danes že skoraj izginila. Vsak dan pa še uporabljajo izpeljanko *justiefendi* »mandarina«.

Sorazmerno manj je bil govorni jezik izseljencev odporen proti vdiranju besed, ki so prišle iz govorne arabščine. Tu ločimo sposojanje celih stavkov in posameznih besed.

Še do danes je ohranjen običaj pripovedovanja določenih šal in anekdot v arabščini tudi v docela slovenski družbi.¹ *Ed dinja bard* »Hladno je« — *Enta (enti) tén?* »Kje si?« — *Lisa badri*. »Zgodaj je še« — *Má fiš* »Ni« — *Má léš* »Nič hudega zato« — *Ezzajjak?* »Kako se imaš?« — *Al hamdu lilláh* »Slava Alahu«

¹ V naslednjih primerih sem zapisal sposojenke iz arabščine poenostavljeno, zlasti še zato, ker jih večina izseljencev tako tudi izgovarja: npr. arabski emfatični soglasniki *t*, *d*, *s*, in *z* so v izgovoru običajno postali navadni slovenski *t*, *d*, *s*, in *z*. Isto velja tudi za grlni nezveneči pripornik *h*, za globoko zadnje nební nezveneči pripornik *h* in za globoko zadnjenebni zveneči pripornik *g*. Iz tehničnih razlogov zaznamuje ostrivec nad samoglasnikom dolgost.

(kar lahko pomeni »dobro« ali »slabo«) — *Baláš* »Zastonj« — *‘ala túl* »Naravnost naprej«. V to skupino spada tudi psovka *Jehreb bétak*.

Posamezne izposojenke, pretežno so samostalniki, lahko razdelimo na več skupin:

1. lastna in zemljepisna imena kot *Fatima*, *Kajira*, *Masr Gedida* »Helio-polis«;

2. imena poklicev in funkcij: *farráš* »sobar«, *bauwáb* »vratar«, *kumsári* »sprevodnik«, *šajjál* »nosač«, *mudír* »ravnatelj«, *mustišár* »svetnik«, *šéh* itd.;

3. nagovori: *hadretak* »tvoja milost«, *havága* »gospod« (beseda je perzijskega izvora), *habíbi* ali *já habíbi* »Moj dragil«, *Abúna* »naš oče« (običajen nagovor za duhovnika);

4. imena sadja, rastlin, dreves in kuhinjskih predmetov: *mišmiš* »marelica«, *manga* »mango«, *batíh* »lubenica«, *fúl* »bob«, *fasulja* »fižol« (iz latinskega phaseolus), *‘ads* »leča«, *bangar* »pesa«, *helba* »Trigonella foenun graecum«, *felfel* »poper«, *sukkar* »sladkor«, *salsa* »omaka«, *tahína* (vrsta omake iz sezama), *zibíb* (vrsta žganja), *šorba* »juha«, *zét* »olje«, *sikkina* »nož«, *kibrít* »vžigalice« itd.);

5. imena živali: *kelb* »pes« (samo pri zmerjanju), *humár* »osel«, *gamúsa* »bivolica«, *gazál* »gazela«, *namúsa* »komar«;

6. imena stanovanjskih predmetov in obleke: *furša* »krtača«, *fustán* »krilo«, *masía* »filter« itd.;

7. drugi samostalniki: *hafla* »svečanost, banket«, *qirš* »piaster«, *šara‘* »ulica«, *nukta* »šala«, *haššiš*, *filús* »denar«, *bahšiš* »bakšiš« (beseda je perzijskega izvora).

Pri glagolih so sposojene skoraj samo oblike v velelniku: *emši* »hodi«, *estanna* »počakaj«, *šúf* »poglej«, *rúh* »pojdi« itd.

Med deležniki se najbolj uporabljajo: *mazbút* »točen«, *mašgúl* »zaposlen, zaseden«, *mawgúd* »prisoten« (zadnja dva najbolj pri telefonskih pogovorih).

Pridevniki: *rahís*, »poceni«, *gáli* »drag«, *za‘lán* »jezen«, *šáter* »spreten«. — Predlogi: *fí* »v«, vendar samo v pomenu »je« (srbohrvatsko »ima«). — Prislovi: *ketír* »mnogo«, *giddan* »zelo«, *kii‘ája* »zadosti«, *šuwajje* »malo«, *bukra* »jutri«. — Medmeti: *já* »o«, *já salám* (vzklik začudenja), *já rét* »o da bi«, *inšá ‘lláh* »če Bog hoče«, *tajjib* »dobro«, *kuwajjis* »lepo, dobro«, *hallás* »dovolj tega«, *jalla* »pojdi«.

Teh nekaj podatkov naj bo dovolj za skromen spominski kamen egiptovski slovenščini. Bilo pa bi zelo zanimivo, če bi se kdo lotil opisa govorne slovenščine pri drugih naših izseljencih širom sveta.

Zapiski, ocene in poročila

O MOJEM JEZIKOSLOVNEM DELU

Danes sem prejel Vaše pismo¹ z dne 22. IV. in Vam takoj odgovarjam, čeprav imam v sobi tak nered, da še sebe komaj najdem, kaj šele papir in pisma. Zadnje dni so me namreč preselili čez cesto v novo stanovanje in imam vso knjižnico po tleh, vse pohištvo v neredu. Od vsega tega sem tako zbit in utrujen, da se mi komaj kaj ljubi brskati po spominih in papirjih. Sicer bom zdaj med starimi papirji našel marsikaj, kar

¹ Pisal mu je J. Toporišič, ko je pripravljaval jubilejni članek Jakob Solar — sedemdesetletnik (izšel v JiS 1966, 5. št., str. 161, konec maja.) Pismo je datirano z dne 27. IV. 1963.